

Сутра про Колесо Дгарми

Мовою Індії: *Дгармачакра-сутра*

Мовою Тибету: *Чо к'ї кхорлої до*

Вклоняюся Всевідаючому!

Так я чув одного разу. Благословенний, Будда, перебував в Оленячому парку у Рішівадані поблизу Варанасі.

Тоді Благословенний звернувся до п'яťох ченців¹ і мовив:

«Ченці, коли я належним чином спрямував свій ум на дгарми,² яких раніше не чув, у мені відкрилося око прозріння,³ і постали знання, розуміння, мудрість та осягнення: «Це страждання, істина благородних істот⁴».

Ченці, коли я належним чином спрямував свій ум на дгарми, яких раніше не чув, у мені відкрилося око прозріння, і постали знання, розуміння, мудрість та осягнення: «Це – страждання. Це – причина страждання. Це – припинення страждання. Це – шлях, що веде до припинення страждання».

Ченці, коли я належним чином спрямував свій ум на дгарми, яких раніше не чув, у мені відкрилося око прозріння, і постали знання, розуміння, мудрість та осягнення: «Я маю пізнати страждання, цю істину благородних істот, через вище сприйняття».

Ченці, коли я належним чином спрямував свій ум на дгарми, яких раніше не чув, у мені відкрилося око прозріння, і постали знання, розуміння, мудрість та осягнення: «Я маю усунути причину страждання, цю істину благородних істот, через вище сприйняття».

Ченці, коли я належним чином спрямував свій ум на дгарми, яких раніше не чув, у мені відкрилося око прозріння, і постали знання, розуміння, мудрість та осягнення: «Я маю досягти припинення страждання, цієї істини благородних істот, через вище сприйняття».

Ченці, коли я належним чином спрямував свій ум на дгарми, яких раніше не чув, у мені відкрилося око прозріння, і постали знання, розуміння, мудрість та осягнення: «Я маю виплекати шлях, що веде до припинення страждання, цю істину благородних істот, через вище сприйняття».

Ченці, коли я належним чином спрямував свій ум на дгарми, яких раніше не чув, у мені відкрилося око прозріння, і постали знання, розуміння, мудрість та осягнення: «Я пізнав страждання, цю істину благородних істот, через вище сприйняття».

Ченці, коли я належним чином спрямував свій ум на дгарми, яких раніше не чув, у мені відкрилося око прозріння, і постали знання, розуміння, мудрість та осягнення: «Я усунув причину страждання, цю істину благородних істот, через вище сприйняття».

Ченці, коли я належним чином спрямував свій ум на дгарми, яких раніше не чув, у мені відкрилося око прозріння, і постали знання, розуміння, мудрість та осягнення: «Я досягнув припинення страждання, цієї істини благородних істот, через вище сприйняття».

Ченці, коли я належним чином спрямував свій ум на дгарми, яких раніше не чув, у мені відкрилося око прозріння, і постали знання, розуміння, мудрість та осягнення: «Я виплекав шлях, що веде до припинення страждання, цю істину благородних істот, через вище сприйняття».

Ченці, допоки око прозріння у ці Чотири істини благородних істот – у їхніх трьох обертах і дванадцяти аспектах – не відкрилося в мені, і доки не постали знання, розуміння, мудрість та осягнення, я не вивільнився з цього світу, включно з девалокою,⁵ з його Марою,⁶ Брагмою,⁷ шраманами⁸ й брагманами,⁹ богами та людьми. Я не розірвав із ним зв'язку і не був від нього звільнений. Я ще не перебував тривалий час з умом, вільним від омани. Ченці, тоді я ще не знав, що досяг найвищого, досконалого просвітлення.

Ченці, відтоді, як у мені відкрилося око прозріння у ці Чотири істини благородних істот – у їхніх трьох обертах і дванадцяти аспектах – і постали знання, розуміння, мудрість та осягнення, я вивільнився з цього світу, включно з девалокою, з його Марою, Брагмою, шраманами й брагманами, богами та людьми. Я розірвав із ним зв'язок і був від нього звільнений. Я перебував тривалий час з умом, вільним від омани. Ченці, тоді я збагнув, що досяг найвищого, досконалого просвітлення».

Коли було даровано це вчення Дгарми, шанований Каундінья¹⁰ та вісімдесят тисяч богів здобули око Дгарми¹¹ – чисте й незапорошене.

Тоді Благословенний запитав шанованого Каундінья:

- «Каундіньє, чи зрозумів ти цю Дгарму?».
- «Так, Благословенний, я її зрозумів».
- «Каундіньє, чи зрозумів ти її? Зрозумів?».
- «Так, Сугато, я зрозумів її. Зрозумів».

І тому, що шанований Каундінья збагнув цю Дгарму, його відтоді називали Аджнята Каундінья – Каундінья, який зрозумів.

Тоді наземні якши¹² сповістили:

«Шанований Каундінья зрозумів Дгарму! Друзі, Благословенний в Оленячому парку у Рішівадані поблизу Варанасі обернув Колесо Дгарми тричі, у дванадцяти аспектах. Це – колесо, яке жоден шраман чи брагман, жоден бог, Мара чи Брагма, і ніхто інший у світі не зміг би обернути відповідно до Дгарми. Воно було обернене на благо багатьох істот, задля їхнього щастя, з милосердя до світу, на добро, користь і радість богів та людей. Завдяки цьому божественні світи процвітатимуть, а світи асурів¹³ занепадуть».

Саме так вони сповістили.

Почувши це, небесні якши, боги небесної сфери Чотирьох великих царів,¹⁴ Тридцяти трьох,¹⁵ Вільної від ворожнечі,¹⁶ Радісної,¹⁷ Насолоди еманаціями¹⁸ та Володарювання еманаціями інших¹⁹ – у ту ж мить, у ту хвилю, в той сам час – передали цю звістку аж до світу Брагми.

Боги світу Брагми також проголосили:

«Друзі, Благословенний в Оленячому парку у Рішівадані поблизу Варанасі обернув Колесо Дгарми тричі, у дванадцяти аспектах. Це – колесо, яке жоден шраман чи брагман, жоден бог, Мара чи Брагма, і ніхто інший у світі не зміг би обернути відповідно до Дгарми. Воно було обернене на благо багатьох істот, задля їхнього щастя, з милосердя до світу, на добро, користь та радість богів та людей. Завдяки цьому божественні світи процвітатимуть, а світи асурів занепадуть».

Саме так вони проголосили.

Оскільки Благословенний в Оленячому парку у Рішівадані поблизу Варанасі обернув Колесо Дгарми тричі, у дванадцяти аспектах, це вчення Дгарми отримало назву «Обертання Колеса Дгарми».

Сутра про Колесо Дгарми завершена.

Джерело: *Chos kyi 'khor lo'i mdo. Tōh 337, Sde dge bka' 'gyur*, vol. 72, ff. 275r6–277r4.

Переклад українською – Марія Васильєва, на прохання Анни Вахотської.

Катманду, 3 листопада 2025 року.

Хай усі істоти будуть щасливі!

Примітки перекладача:

¹ **П'ять ченців** (санскр. *pañcavargīya*, тиб. *Inga sde*, досл. «належні до групи п'яти») – п'ятеро перших учнів Будди (Каундінья, Ашваджит, Вашпа, Маганاما та Бгадріка), які спочатку практикували разом із Сіддгартхою суворий аскетизм, але залишили його, коли він відмовився від крайнощів на користь Серединного шляху. Після просвітлення Будда знайшов їх у Сарнатсі (в Оленячому парку поблизу Варанасі) й виголосив перше вчення про Чотири істини та Восьмискладовий шлях благородних істот. Вони стали першими повністю висвяченими ченцями (бгікшу) та заснували буддійську спільноту (санґгу).

² **Дгарми** (санскр. *dharma*, тиб. *chos*): вчення, явища реальності, властивості або якості речей.

³ **Око прозріння** (санскр. *cakṣu*, тиб. *mig*, досл. «око») – метафора духовного бачення та мудрості.

⁴ **Істини благородних істот** (санскр. *āryasatya*, тиб. *'phags pa'i bden pa*) або Благородні істини – центральне вчення буддизму, викладене Буддою в першій проповіді в Сарнатсі: (1) духкха (*duḥkha*) – істина про страждання: існування пронизане незадоволенням; (2) самудая (*samudaya*) – істина про причину страждання: жадання й прив'язаність породжують страждання; (3) ніродга (*nirodha*) – істина про припинення страждання: можливе повне звільнення через припинення жадання й прив'язаності; (4) марґа (*mārga*) – істина про шлях: Восьмискладовий шлях веде до припинення страждання. Ці істини досягають благородні істоти (*ārya*).

⁵ **Девалока** (санскр. *devaloka*, тиб. *lha'i 'jig rten*, досл. «світ богів») – один із шести світів можливого переродження у самсарі, розташований вище за світи асурів, людей, тварин, голодних духів і пекельників.

⁶ **Мара** (санскр. *māra*, тиб. *bdud*, досл. «той, хто вбиває») – у буддійській космології персоніфікація спокуси, ілюзії, смерті та перешкод на шляху до просвітлення.

⁷ **Брагма** (санскр. *brahmā*, тиб. *tshangs pa*) – у давньоіндійській космології бог-творець, одне з верховних божеств індуїзму (у тріаді Брагма-Вішну-Шива) та важлива постать у буддійській традиції. На відміну від індуїзму, в буддизмі Брагма не є вічним творцем: він підпорядкований законам карми й перебуває у самсарі. Брагми мешкають у брагмалоках – високих небесних сферах, досягнутих через медитативні зосередження (дг'яни). Попри могутність, Брагми не є просвітленими та можуть помилятися щодо власної природи. Будда вважається вищим за Брагму, адже досяг повного просвітлення. Брагма символізує межу самсаричного існування – навіть найвищі божества залишаються в циклі перероджень, доки не досягнуть нірвани.

⁸ **Шрамани** (санскр. *śramaṇa*, тиб. *dge sbyong*, досл. «той, хто докладає зусиль (у добродіяннях)») – мандрівні аскети та духовні шукачі, які зреклися мирського життя задля духовного визволення. На відміну від брагманів, шрамани не визнавали авторитет Вед, відкидали кастову систему, практикували медитацію, аскезу й самодисципліну, покладаючись на особистий досвід, а не на ритуали. До шраманської традиції належали буддисти, джайни й адживіки.

⁹ **Брагмани** (санскр. *brāhmaṇa*, тиб. *bram ze*) – представники найвищої варни (касти) у ведійській традиції. Виконували жрецькі функції, зберігали та передавали ведійне знання, проводили ритуали й жертвоприношення. Їхній авторитет ґрунтувався на спадковому статусі та знанні священних текстів (Вед).

¹⁰ **Каундінья** (санскр. Kauṇḍīnya), також **Аджнята Каундінья** (санскр. Ājñātakauṇḍīnya), – один із перших п'яти учнів Будди та перший серед них, хто досяг стану аргата.

¹¹ **Око Дгарми** (санскр. *dharma cakṣu*, тиб. *chos kyi mig*) – здатність досягнути справжню природу реальності, пізнати Чотири істини благородних істот і звільнитися від омани.

¹² **Якши** (санскр. *yakṣa*, тиб. *gnod sbyin*) – клас природних духів або напівбожественних істот. Зазвичай пов'язані з багатством, родючістю, лісами та скарбами, і можуть бути як доброзичливими, так і зловмисними залежно від контексту.

¹³ **Асури** (санскр. *asura*, тиб. *lha ma yin*) – один із шести класів істот самсари. Асури характеризуються заздрістю до богів, які володіють деревом, що виконує бажання. Їхній світ вважається світом страждання через безупинну ворожнечу з богами та незадоволення.

¹⁴ **Небесна сфера чотирьох великих царів** або **Чатурмагараджикакаїка** (санскр. *cāturmahārājikakāyika*, тиб. *rgyal chen bzhi po'i ris*) – перша й найнижча з шести небесних сфер світу жадань (камадгату). У ній перебувають чотири великі царі-охоронці (чатурмагараджи), які захищають чотири сторони світу: Дгрітараштра (схід), Вірудгака (південь), Вірупакша (захід) та Вайшравана/Кубера (північ).

¹⁵ **Тридцять три** або **Траястрімша** (санскр. *trāyastriṃśa*, тиб. *sum cu rtsa gsum pa*) – друга небесна сфера світу жадань, що складається з тридцяти трьох окремих небесних обителів, розташованих на вершині гори Меру під очільництвом бога Індри.

¹⁶ **Вільна від ворожнечі** або **Яма** (санскр. *yāma*, тиб. *'thab bral*) – третя сфера світу жадань. Вона вирізняється спокоєм, адже її боги не воюють з асурами, на відміну від нижчих сфер.

¹⁷ **Радісна** або **Тушита** (санскр. *tuṣita*, тиб. *dga' ldan*) – четверта небесна сфера світу жадань, надзвичайно важлива в буддизмі, адже тут перебувають бодгісаттви перед своїм останнім народженням. Це нинішнє місце перебування бодгісаттви Майтреї, майбутнього Будди. Сфера характеризується глибокою радістю від вчення Дгарми.

¹⁸ **Насолода еманаціями** або **Нірманараті** (санскр. *nirmāṇarati*, тиб. *'phrul dga'*) – п'ята небесна сфера світу жадань. Боги цієї сфери здатні створювати магічні еманації для власного задоволення.

¹⁹ **Володарювання еманаціями інших** або **Паранірмітавашавартін** (санскр. *paranirmitavaśavartin*, тиб. *gzhan 'phrul dbang byed*) – шоста й найвища небесна сфера світу жадань. Боги цієї сфери мають владу над магічними еманаціями інших істот і здатні керувати ними для власного задоволення.